

**Personalitatea creatoare a lui Vasile Voiculescu.
Filonul tragic al existenței**

**Aura –Valentina CĂȘUNEANU-PANAITIU
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

***Abstract:** The present study aims to analyze and emphasise the elements which have contributed to the construction of Vasile Voiculescu' s creative personality, to its intellectual and moral training, following the structure paradoxes of the writer and physician/ doctor' s ego, identifying the implications of the Burning Pyre movement over the literary man formation and also the impact of detention.*

***Key words:** creative personality, spiritual making, cultural ideology, the Burning Pyre*

În lucrarea de față, nu-mi propun o analiză exhaustivă a formării autorului V.Voiculescu, ci voi prezenta o perspectivă a modului în care factorul extern modelează structura creatoare a autorului și opera sa. Parte integrantă a universului, omul își anulează limitele prin transferul spiritual în spațiul sacru al scriiturii, creându-și propriul orizont imaginar, definit de V. Voiculescu, ca dimensiune *metafizică*:

„pregătirea științifică, studiile medicale, cunoștințele de filosofie și tot câștigul meu în celelalte domenii de cultură, artă, literatură, în loc să mă depărteze, m-au apropiat de credință... Căci e o tristă unilateralitate traiul într-un spațiu cu o singură dimensiune morală, a trăi de pildă numai în bucurie sau numai în durere. Viața e multidimensională. La cele două laturi de jos, pământeste, le-aș zice dimensiuni pasionale – bucuria și durerea – la care se limitează materialismul, trebuie să adăugăm o a treia înălțime, dimensiunea spiritualității... și transfigurându-ne să trecem în a patra dimensiune metafizică, în extaz și sfințenie”. [V. Voiculescu,1935: p. 400]

Recurgând la datele biografice voi reconstitui traseul identitar al personalității autorului V. Voiculescu. Al șaselea copil al familiei Voicu, Vasile Costache, al cărui nume va fi schimbat ulterior în V. Voiculescu, se naște în data de 27 noiembrie 1884, la Pârscov, județul Buzău. Școala primară a frecventat-o în Buzău, după care a urmat și a absolvit Liceul "Gheorghe Lazăr" din București. Timp de doi ani urmează cursurile Facultății de Litere și Filozofie din București, (1903). Între 1903-1909 este student la Facultatea de Medicină și pentru că detestă injecțiile se orientează spre medicina naturistă. În anul 1910, va absolvi Facultatea de Medicină din București și va susține doctoratul în medicină cu titlul *Rezecția intestinului cu sutură termino-terminală în herniile strangulate*. Se va căsători cu Marioara Mitescu și vor avea împreună cinci copii.

Anii copilăriei i-au fost marcați de *tradițiile din lumea satului*, de contactele cu credințele, eresurile, obiceiurile arhaice, fiind nelipsit din experiența vieții sociale sătești de la Hanul cu urși, locul unde copilul descoperă mirajul existenței lumii, lume aflată în comuniune cu natura și cu Dumnezeu. În satul din munții Buzăului, trăiește într-un spațiu rustic, dominat de credințele și datinile străvechi, și participă la ceremoniile religioase din săptămâna Patimilor, la ritualul punerii în mormânt a Mântuitorului, cântând prohodul. De altfel, după cum însuși mărturisește autorul niciuna dintre vietățile care-și pierdeau viața nu scăpau de slujba înmormântării pe care el însuși, copil fiind o săvârșea. Jocul lui preferat a fost de-a biserica, slujbele fiind săvârșite pe un altar improvizat sub nucul din curte. Acum se formează gândirea alegorică a autorului, prin împletirea sentimentului religios cu cel mistic. **Hanul** devine simbolic centrul lumii arhaice „așezat în inima muncelor, la îmbucătura a patru văi, [...] ce aținea calea a patru drumuri mari” [V. Voiculescu, 1995:99], fiind și un spațiu de tanscendere între munte și șes. În întâlnirile de la han descoperă minuni cum ar fi femeia *năucă*, slabă care poartă urmele fulgerului pe obraz, o creștătură roșie. (*Poemul Hanului cu Urși. Hanul*)

„Cei mai statornici mușterii ai hanului, nelipsiți de dimineața până seara erau urșii, adică ursarii cu fiarele lor ...urșii aștia năzdrăvani mi-au umplut cu fericite spaime copilăria și au sădit în mine o poezie sălbatică ce dăinuiește încă. Au ajuns un simbol nedeslușit dincolo de jocul literar, o înrudire afară din fire, ca un totem. Sau poate numai fiindcă ori pe câte șesuri m-a purtat să joc cu lanțul de gât, viața, sunt și am rămas, măcar în gând și în dor un habotnic locuitor al muntelui”. [V. Voiculescu, 2007:25]

Atmosfera "autentic rurală", cu datini și obiceiuri străvechi, hora, groapa, îngerii răi, ceremonialul descântecului, miturile, figurile arhetipale care stau la baza creării lumii vor constitui originea imaginarului lui V. Voiculescu. Contactul cu primele lecturi se produce prin vocea mamei care-i citește din *Viețile Sfinților*, povestiri cu caracter moralizator. Astfel lectura Bibliei, a Vechiului Testament pe care-l știa pe de rost, constituie fundamentul universului său spiritual, autorul fiind însoțit de convingerea că există o forță de nedefinit pe care nu o poate nega. Lupta simbolică a lui Iacob cu Îngerul poate fi „considerată emblema situației lui V. Voiculescu în universul religios. Din Noul Testament l-a inspirat *Evanghelia după Luca*” [V. Voiculescu, 2009:36] autorul situându-se în lumea Noului Testament, dar păstrând mentalitatea aspră a celui Vechi: „dintre toate lecturile mele, cea care m-a impresionat mai mult a fost Biblia, cu aspra ei grandoare, jumătate pământeană, jumătate divină...sfinții mei au fost Avram și Iacob...” [V. Voiculescu, 1935:432]

În orizontul amintirii sale, autorul se regăsește în ipostaza *copilului visător* pierdut între *florile de în sălbatic*, fericit sub cerul albastru, aflat într-o permanentă așteptare a unei *minuni*.

Cât mă pot decoperi eu însumi înapoi, aproape dincolo de orizontul amintirii, mă văd un copilăș stând singur într-o poiană cu flori sălbatic, la marginea unei gârle...Stau pe un mal cu flori și mă uit în zare. Simt și acum fericirea acelei singurătăți copilărești plină de o mare, de o nespasă, de o mistică așteptare. Așteptam de atunci ceva ce aștept și acum...Mă simțeam, mă credeam predestinat....ce așteptam? Îngeri, pe Dumnezeu, pe Sfântul Petre...?[Confesiunea unui scriitor și medic, „Gândirea”, nr. 10, oct. 1935, p.454]

Amințirile referitoare la scufundarea în apă, la simbioza cu mediul acvatic au stat la baza scrierilor *Loștriuța* și *Pescarul Amin*, în care realul și fantasticul coexistă, sunt solidare și inseparabile.

Experiența în spațiul mioritic, în veșnicia satului, datinile transformate în spectacole, ritualul religios, cultul împărtășaniei (al euharistiei) au determinat o proiecție raportată la modelul divin, un arhetip generator de texturile multiple ale imaginarului, în care imaginea excede experiența și se apropie de simbolistică. Secvențele biblice transpuse în adevărate ritualuri ce se desfășoară în Săptămâna Patimilor sunt valorificate în poezii precum: *Pe cruce, Isus, Isus din copilărie, În Grădina Ghetsemani*, în care este surprinsă dualitatea naturii christice: divino-umană, suferința răstignirii fiind urmată de bucuria învierii. Spațiul matrice păstrează veșnicia din care poetul reia cu sfințenie candoarea sufletului strămoșesc. Ion Pop identifică în opera lui V. Voiculescu „o experiență preistorică a apei, peștilor și codrilor înrudiți cu omul prin niște linii care îi așază deopotrivă în inima universului [...] ceața ce înconjoară lumea lui V. Voiculescu e cea a genezei lumii, a celor mai vechi mituri” [Ion Pop, 1967]. El preferă să se întoarcă în mit deoarece transcende într-o dimensiune metafizică, dincolo de cosmos.

Carierea sa literară se desfășoară concomitent cu cea de medic (1910-1940) care îl poartă în diferite localități din țară (Ocolu-Gorj, Câmpu-Buzău, Hotarele-Ilfov) ceea ce-i oferă prilejul de a aduna un bogat material despre credințele și obiceiurile locurilor prin care trece.

În 1912, debutează cu poezia *Dorul* în revista *Convorbiri literare*, iar în 1916 cu volumul *Poezii*, majoritatea exemplarelor (600) dispărând în timpul ocupației germane din locuința sa din Buftea. În ceea ce privește etapele creației voiculesciene se disting influențe sămănătoriste și gândiriste în vol: *Poezii* (1916): *Dor ciudat, Ca pe un diamant, Bătea la poarta cerului, Părinte, unde să te caut?, Pe cruce, Isus ; Din Țara Zimbrului* (1918); Valorificarea modelului biblic în vol.: *Pârgă* (1921). Cum însuși mărturisește în interviul acordat lui

N. Crevedia (cf. *Gânduri albe*, p.434) a făcut parte mulți ani înainte de război din cercul *Convorbiri literare* scriind poezii poporaniste. Ion Rotaru îl consideră un îndrăgostit de poezie, recunoscând influențele din Vlahuță, Coșbuc, Anghel, Șt. Octavian Iosif. La începutul carierei sale literare, poetul este un sentimental, ușor emfatic retoric, marcat de o viziune sămănătoristă, cântă natura, satul, casa părintească în paragină, utilizând un ton elegiac și nu dramatic cum întâlnim la Goga. Pasionat de lecturile din domeniile cele mai diverse (știință, artă, filosofie nerămânându-i indiferenți Schopenhauer, Platon, psihofizica și psihopatologia care l-au condus spre medicină, pe urmele lui Pierre Janet, ale lui William James) și de experiențele de tip mistic, imaginea este supusă unui proces de conștiință a eului interpretant, în relația acestuia cu propriile reprezentări despre lume.

O primă etapă a creației sale cuprinde poezii în care poetul conturează, în manieră sămănătoristă, un *univers rustic*, marcat de sărbători creștine, dar și degradarea lumii patriarhale: "*Azi satu-i plin de gloata, străinii îl cercetează,/ Dar casa mi-i pustie și curțile-n ruine*". ("*Casa noastră*"). Mistuit de setea de cunoaștere, prin meditația religioasă V. Voiculescu se întoarce mereu către sufletul strămoșesc. Aspectul general al acestor poezii se caracterizează printr-o armonie ce le apropie mult de poezia populară.

În 1917, Bătălia de la Mărășești (6-16 august 1917) a fost cea mai importantă operațiune militară desfășurată de Armata Română în timpul Primului Război Mondial iar eroismul de care au dat dovadă ostașii români, în fața forțelor germane și austro-ungare, va constitui tema volumului *Din Țara Zimbrului*. Astfel, poeziile din cel de-al doilea volum se înscriu în tradiția poeziei patriotice a lui V. Alecsandri și George Coșbuc fiind inspirate din eroismul ostașilor români în Primul Război Mondial. Tonalitatea versurilor este moral-patriotică. În imagini artistice memorabile, poetul redă gesturi eroice ale soldaților anonimi, sacrificiul acestora, scene de pe câmpul de luptă: "*Șase cruci*", "*Popa din Dealul Sării*" s.a. Grănicerul, Stegarul, Neculuț sunt cei trei soldați țărani necunoscuți de nimeni care cad vitejește la datorie. „Aflate sub ocupație nemțească, hotarele țării erau *numai o rană*, Leul Băniei (Oltenia) era *Într-o baltă de sânge*, Vulturul (Muntenia) era *în cușca robiei* armatelor lui Makensen toată nădejdea rămânând Zimbrul Moldovei” [Ion Rotaru, 1997:249] Cu toate că unii critici le-au considerat lipsite de originalitate, ocazionale, privite în ansamblul operei autorului ele sunt pagini autentice dacă le raportăm la istorie și biografia poetului, recunoscându-i meritul că el aduce un omagiu țaranului pe umerii căruia se află povara războiului: „Rămâne doar boul...neînfrânată-i cerbice/ Abia se îndoie sub palmele vremii.../ Rămâne la plug sub jug și sub bice/ El singur din toate podoabele stemei.../ Dar azi el e zimbrul sălbatec și tare/ Și vremile stinse par iar să se-ntoarne,/ Căci oastea de zimbri stând azi la hotare/ Puhoiul de haite îl zvârle în coarne. (*Țara*)

Cu cel de-al treilea volum - "*Pârgă*", 1921, începe faza cu adevărat lirică a poeziei lui V. Voiculescu cum avea să afirme G. Călinescu. În acest volum se dezvăluie adevărata structură sufletească a poetului: natura telurică înfiorată de puternice *aspirații spirituale*. Sentimentul religios se interiorizează și începe să nu mai fie exprimat discursiv, ci sub forme alegorice sau simbolice. În calitate de medic în diferite zone ale țării, Voiculescu va descoperi zestrea folclorică a poporului român: tradiții, obiceiuri, creații artistice pe care o valorifică în proză. Vlahuță este cel care i-a influențat cariera literară. Vol. *Poezii* (1916) este de factură sămănătoristă, în care autorul evocă nostalgic imaginea satului natal ce-i pare „bârlog sălbatic” și a casei părintești, care rămasă pustie îi provoacă un profund sentiment de tristețe. În texte precum *La Rusalii* contemplă peisajele câmpenești, surprinde oamenii care prășesc pe ogoare, pătrunși de sfințenia clipei. Natura, pământul și imaginea casei formează sursa primară a imaginarului poetic voiculescian. În volumul *Din Țara Zimbrului*, 1918, preotul, ciobanul și căpitanul participă la împlinirea idealului național, alături de ei, intervenind îngerii și arhanghelii. Natura devine altarul iubirii, în satul patriarhal dominând pacea și liniștea, simboluri ale veșniciei la care poetul se întoarce pentru a cânta nemurirea. Discursul său liric este invadat de ființe cerești (Îngerul Nădejzii, Arhanghelul Durerii, Isus în grădina Ghetsemani). Însă spre deosebire de congenerii săi, la Voiculescu, îngerii sunt „spirite pure, corespondențe simbolice, vag transcendente” [Ion Rotaru, 1997:249] cu ajutorul cărora omul se eliberează de constrângerile concretului, în timp ce Arghezi imploră divinitatea să-i trimită un *pui de înger* iar la Ion Pillat și Adrian Maniu, îngerii sunt reprezentări iconografice.

Etapă a doua a creației poetice a lui V. Voiculescu vizează asocierea idealului poeziei pure cu lirica religioasă și cuprinde volumele *Poeme cu îngeri* (1927); *Destin* (1933); *Urcuș* (1937); *Întrezăriri* (1939). Poetul depășește acum tradiționalismul de tip sămănătorist, apropiindu-se de forma modernă reprezentată de gruparea gândiristă. Alegoriei ușoare din primele volume îi iau locul zbuciumul lăuntric, aspirația către Dumnezeu, dramatismul luptei spiritului cu materia și înălțarea într-o lume a valorilor morale. Tema dominantă a acestor poezii este cea religioasă. În 1927, are loc premiera piesei: *Măiastra fără inimă*, iar în 1930, *Fata ursului*; în 1934, apare piesa *La pragul minunii*, intitulată inițial *Sacul cu cartofi*; în 1935 are loc premiera piesei: *Umbra*, iar în 1943, *Demiurgul*.

În ceea ce privește activitatea sa literară și culturală, între 1918-1928, cariera sa cunoaște o ascensiune: colaborează la revistele vremii: *Luceafărul*, *Neamul românesc*, *Dacia*, *Duminica poporului*, *Flacăra*, *Însemnări literare*, *Lumina*, *Gândirea* (1927-1944, mărturisind că preocuparea mistică a *Gândirii* era în concordanță cu structura lui sufletească); devine membru al Societății Scriitorilor Români; este numit director la Fundația Culturală „Principele

Carol” de unde va fi concediat în 1929 din lipsă de fonduri; face parte din comisia Controlului cinematografelor având sarcina de a viziona filmele străine și de a aviza rularea lor în România.

În 1926, este decorat cu ordinul *Steaua României cu spade* pentru activitatea de medic militar în Bârlad, în 1917, când în ciuda problemelor de sănătate (bolnav de tifos) îi îngrijește pe bolnavi. Primește *Crucea Meritul Sanitar* pentru întreaga activitate desfășurată în slujba sănătății poporului, publicând în periodicul *România administrativă* peste o sută de articole medicale, inițiind la radio emisiunea *Sfatul medicului*, rubrică medicală pentru săteni. Începând cu 1931 colaborează la *Revista Fundațiilor Regale*, *Vremea*, *România literară*, *Pașini basarabene*, *Decembrie*. Este decorat cu medalia *Avântul țării*, pentru participarea la campania din Bulgaria din 1913, din timpul Războiului Balcanic cu privire la stabilirea frontierelor dintre România și Bulgaria, campanie în care îi îngrijește pe cei răniți. În exercitarea actului medical pune un accent deosebit pe comunicarea psihică dispunând de acea capacitate de a-l asculta, de a-l înțelege și de a se transpune în celălalt, de a deveni altul, ceea ce va fi esențial și pentru activitatea sa literară. Căuta să descopere cauza care a generat boala, iar în prescrierea unui tratament evita, pe cât posibil, medicația de sinteză în favoarea celei tradiționale. Astfel, tiparele arhaice transmise tradițional erau actualizate și personalizate pentru fiecare pacient. Același demers este respectat și în opera literară arhetipurile fiind reactualizate în circumstanțe moderne, „actul vindecării fiind un act de transmitere a energiei spirituale, asemenea actului artistic”[V. Voiculescu, 2009:51]

Glasul și consecințele nefaste ale Rugului Aprins

Anii foametei, sfârșitul celui de-al doilea război mondial, instaurarea regimului comunist au fost aspectele care au definit contextul social-politic între 1935-1946. În vremurile de ateism-comunist la inițiativa părintelui Daniil Teodorescu- Sandu Tudor, se înființează gruparea Rugul Aprins care adună mai multe personalități din viața cultural-religioasă de atunci, între care: Părintele Ieroschimonah Daniil – Sandu Tudor, Părintele Arhimandrit Vasile Vasilache – starețul de atunci al Mănăstirii Antim, Părintele Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, Prof. Univ. Dr. și Academician Alexandru Elian, Prof. Univ. Dr. Alexandru Mironescu, scriitorul Paul Sterian, scriitorul Ion Marin Sadoveanu, poetul Vasile Voiculescu, teologul Nichifor Crainic.

Implicațiile Rugului Aprins asupra omului V. Voiculescu

Începând cu anul 1944, V. Voiculescu descoperă viața spirituală isihastă, frecventează experiențele de tip Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim și se sustrage astfel din viața socială pornind în călătoria ascensională în interiorul său, transformând neputințele lui în virtuți. „Rugul Aprins”, care arde și nu se mistuie, este simbolul Rugăciunii neîncetate, deci

Rugăciunea lui Iisus. În ceea ce privește **activitățile membrilor grupului spiritual-duhovnicesc „Rugul Aprins”**, întâlnirile de la Mănăstirea Antim aveau loc în mod obișnuit joi seara, fie în bibliotecă, fie în pridvorul mănăstirii unde se citeau texte literare (comentate apoi din punct de vedere teologic), texte scripturistice, patristice și filosofice, sau erau dezbătute teme diverse din actualitatea imediată, culturală, economică și socială, în special de apologetică, ascetică și mistică ortodoxă, în cadrul cărora se urmărea în principal evaluarea, din perspectivă creștină a mai multor segmente ale vieții, căutându-se soluții de trăire în sânul lumii, însă la nivelul exigențelor unei ortodoxii autentice. Câteva dintre subiectele abordate cu predilecție erau: Isihasmul, Iisus-Logosul întrupat, Păcatul original, Scena și altarul, Exegeza smochinului neroditor și blestemat, Rugăciunea inimii. Ca urmare a acestei experiențe legate de mișcarea literară a „Rugului Aprins”, Vasile Voiculescu scrie poeziile: *Părinte, unde să te cauți și pentru ce te-ascunzi mereu, Mergeam pe căi alunecoase, L-am lăsat de-a trecut, Spuneți-i că m-am înturnat, În pădurile de gânduri*. Antimul și "Rugul Aprins" au intrat în atenția Securității încă din anul 1947, pentru atitudinea protectoare și ocrotitoare manifestată față de refugiații ruși în general și față de Părintele Ioan Kulîghin (Ioan cel Străin) în special, dar și din cauza temerii organelor represive legate de apropierea dintre Biserică și intelectuali. Din februarie 1958, încep arestările celor care au participat la discuțiile din grupul Rugul Aprins acuzați că au subminat autoritatea statului. Motivul real al arestării lui V. Voiculescu, condamnat la cinci ani de temniță, în pofida vârstei sale, de aproape 74 de ani, a fost că în timpul celui de-al doilea Război Mondial a elogiat prin scrierile sale războiul antisovietic, iar după 23 august 1944 a scris poezii cu caracter mistic, fiind astfel acuzat de **uneltire contra ordinii sociale**. Poeziile mistice pentru care a fost acuzat sunt *Cerșetorul, Neagra labă, Noul arhitect*. I-a fost confiscată averea, fiind condamnat la cinci ani temniță grea și cinci ani degradare civică. În 1962, după patru ani de detenție la penitenciarele Jilava și Aiud, va fi grațiat datorită stării precare de sănătate (TBC) din cauza condițiilor din închisoare și se va stinge în 1963. Voiculescu poate fi raportat la Paul Claudel, sau Rainer Maria Rilke.

Implicațiile Rugului Aprins asupra scriitorului V. Voiculescu. Autoexilul

Anul 1946 a însemnat pentru el o răscruce în sensul că se izolează după moartea soției, deși va scrie foarte mult, nu va mai publica nimic până la sfârșitul vieții, cu excepția unui început de colaborare în numărul 1 al revistei „Ramuri” din Craiova, la 14 ianuarie 1947 și cu participarea la concursul instituit de revista „Provincia” din Turnu-Severin, unde obține premiul III, cu povestirea *Capul de zimbru*, în care valorifică tema sentimentului de onoare, unde un ofițer român refuză să se lase perchiziționat de un ofițer german care a pierdut un timbru cu stema

Moldovei. Voiculescu a părăsit viața publică devenind un **adevărat sihastru** după cum mărturisește unul dintre fiii săi. A scos din alimentație carnea, a refuzat să participe la serate ori întruniri culturale, trăind retras, supunându-se unor **nevoi din ce în ce mai aspre ale unui regim totalitar**. Și-a blocat cu cărți soba din odaie, așa încât aproape un deceniu a dormit în frig, devenind la înfățișare asemenea unui monah cuminte, cu păr lung și barbă. După experiența Rugul Aprins descoperă narațiunile din cartea *Pelerinul rus* de unde preia formula narativă pentru următoarele povestiri. Se retrage din activitatea de la radio, ulterior fiind distruse toate înregistrările cu vocea lui de la rubrica „Sfatul medicului”. Pentru că refuză o colaborare cu securitatea trăiește în sărăcie și este nevoit să-și vândă din cărți pentru a supraviețui.

Scrierile din această perioadă, după experiența de tip Rugul Aprins și până la momentul arestării, pot constitui o a treia etapă a creației sale poetice. Într-o astfel de stare scrie povestirile, sonetele, poemele mistice, spovedaniile sale prin care nu deplânge suferința sa fizică ci oferă nemurirea prin actul creației. Povestirile scrise între 1947-1954, și între 1955-1958: *Misiune de încredere, Farsa, Lipitoarea, Lobocoagularea prefrontală, În mijlocul lupilor, Șarpele Aliodor, Lostriga, Sezon mort, Ciobănilă, Pescarul Amin, Amintiri despre pescuit, Moarte amânată*, imaginează o lume de mit, de legendă, temele și motivele fiind: vânătoarea, magia, omul fantastic, animalul totemic; în unele povestiri, fantasticul se realizează prin viziunea contopirii regnurilor și a speciilor (omul-pește). În poemele religioase: *Clepsidra, Călătorie spre locul inimii*(1950-1954) întâlnim un univers în care omul, strivit de duritatea vremurilor, își îndreaptă privirea implorator spre Dumnezeu, exprimându-și dorința de "a fura" de la El doar dragostea: "Cu inima mea cutezătoare,/ Doamne, numai dragostea Ta aș fura" (*Tâlhar*). Ceea ce-i cere poetul lui Dumnezeu nu este revelație, nu un semn al Absolutului, ci ajutor pentru purificarea sufletului, pentru izbăvirea de păcate. Prin poeziile acestui ciclu, *Întâia dragoste, De profundis, Murind, Graalul, Din pietre grele, Busola, Povara, Șarpele, Zbor* precum și prin cele din volumele anterioare, V. Voiculescu rămâne poetul cu cea mai mare sensibilitate religioasă. George Călinescu îl situează în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent, în capitolul Ortodoxiștii. Momentul 1926. Iconografia mistică. Doctrina miracolului*, alături de Nichifor Crainic, L. Blaga, Paul Sterian, Sandu Tudor, Ștefan I. Nenițescu, Const. Goran, iar Ovid S. Crohmălniceanu, la capitolul *Lirica sensibilității religioase*.

În 1949 scrie ultimul capitol al cărții, *În satul Cervoiiului*, iar între anii 1952-1954, pe celelalte ale romanului *Zahei orbul*, care va fi editat pentru prima dată în anul 1970, la editura Dacia, Cluj-Napoca, după șapte ani de la moartea autorului, iar între 1955-1958, scrie *Gimnastică sentimentală, Pribeaga, Trandafir agățător*.

Cele 90 de sonete, numerotate în continuarea celor 154 ale lui Shakespeare, intitulate *Ultimele sonete ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V.Voiculescu* sunt scrise între 1954-1958, în cea mai grea perioadă a vieții sale, (bătrân, bolnav, sărac este conștient de valoarea lor și încearcă să le ascundă la prietenii lui de încredere). În aceste sonete poetul scrie despre nemurirea dobândită prin arta ce se naște din iubire, procesul creației fiind unul complex și purificator în același timp. Astfel, iubirea și eternitatea transcend sufletul prin învingerea timpului și a morții, Poezia identificându-se până la confundare cu Iubirea.

Poeziile din acest volum sunt considerate o capodoperă a liricii erotice din poezia română. Poetul preia modelul de sonet de la Shakespeare și abordează, în general, aceleași teme, dar într-o realizare artistică absolut originală. Principalele teme sunt: creația, iubirea, speranța, trecerea timpului, poezia, moartea, toate fiind subordonate sentimentului de iubire. Prin tema iubirii, V. Voiculescu poate fi raportat la poeți precum: M. Eminescu, L. Blaga, T. Arghezi, N. Stănescu. Misteriosul adolescent și misterioasa femeie brună sunt în concepția criticilor moderni corespondențe ale Azurului și Teluricului, ale Raiului și ale Iadului „fieroase contrarii ce iscă prin acuplarea lor, tragedia sufletului însetat de purități astrale”[Ion Rotaru, 1997:258]. Depășind granițele Binelui și Răului pământesc, atingerea Frumosului absolut înseamnă descoperirea și trăirea Iubirii eterne până la contopirea cu Divinul. Autorul crede că Shakespeare nu a dus până la capăt purificarea deplină acestui sentiment de esență divină și de aceea continuă sonetele mareului Will, în acest sens Ion Rotaru vorbind de o atitudine îndrăznească din partea scriitorului român.

De-a lungul existenței omului, spiritul său trece prin mai multe faze, în funcție de contextele socio-culturale la care ia parte. Autorul își imaginează semnificații dincolo de aparențe prin care își configurează o realitate superioară, despre care crede că dă sens existenței sale. Deoarece Vasile Voiculescu refuzase orice compromis, orice colaborare cu viitorul luminos proletcultist, putem spune că acesta a fost adevăratul model al *rezistenței prin cultură* în anii comunismului. În conturarea personalității sale creatoare, autorul se raportează la societățile arhaice și tradiționale, la o poveste sacră pe tărâmul căreia forțele supranaturale și personajele fabuloase dețin controlul evenimentelor, la un model comportamental etic, prin oferirea unui principiu de ordine universală. Structurile mitice din spațiul ficțiunii sale vor fi controlate după propriile regulile ale imaginarului. Cu toate că impresionează prin „utilizarea unei limbi rurale, inedite și inestetice” [Eugen Lovinescu, 1973:427], inspirându-se din modelul universal al poeziei lui Rainer Maria Rilke, fiind influențat de Pillat, Vlahuță, Crainic, V. Voiculescu va rămâne pentru mult timp într-un cont de umbră, destinul său literar atingând apogeul prin scrierile publicate postum, începând cu anul 1964.

Descifrarea simbolurilor unei opere literare prin raportarea la momentul istoric nu înseamnă și valorificarea ei din punct de vedere estetic, o analiză și o interpretare critică trebuie să țină cont nu numai de *sincronismul* cu aspectul social, economic, înțeles ca pe un pact existențial ci și de *diferențierea* ce valorifică scrierea autorului, imprimându-i un anumit stil, fiind o inovație cu repercusiuni în dezvoltarea și progresul vieții sociale. Această inovație raportată la principiul diferențierii nu se construiește decât din interferența valorilor spirituale, a stărilor generate de factori externi și a valorilor estetice. Voiculescu depășește expresia unei ideologii, traiectoria operei sale se raportează la momentul istoric al vremii sale .

Experiența singurătății după 1947 va fi ilustrată în poeme ca: *Alfa și Omega*, poem datat martie 1947, în care își exprimă starea emoțională interioară: „Nimic nu mă-nspăimântă, că mor sau că visez. /Ești început a toate și tuturor sfârșitul:/ De când m-am rupt de tine și nu mai încetez/ Cumplita mea cădere ce umple infinitul,/ M-apropii tot de tine pe cât mă depărtez”. Ideea că Dumnezeu este în noi înșine este ilustrată în *Autoportret romantic* (la 67 de ani): „Mi-am făcut o bătrânețe bravă,/ Cu părul alb ca faldul unui steag,/ Cu crângul bărbii țârcuind șirag, un chip uscat de pajiște firavă.../Visez mereu căci visul mi-e trezie/ Din lene mi-am făcut amică vie:/ Sub ea țin sfat când gânduri mii mă trag.../Nu mai întreb ce vânturi bat afară:/ Privesc în mine pulberea de seară,/ Și coborând lăuntrica mea scară,/ Mă sprijin în condei ca un toiag”. Poemele *Clepsidrei*, cu datarea lor exactă, cu an, lună, zi, și adesea cu oră, constituie o dramatică reparcurgere a treptelor parcurse de omul în care se cuprindeau, uneori complementar, alteori contradictoriu, creștinul închinător ortodox și poetul cu gând îndrăzneț, cercetător. În totalitatea lor, poemele, semnifică o neîntreruptă rugăciune, în permanent dialog cu dumnezeirea, prin care se celebrează Creatorul și creația. (*De profundis*)

V. Voiculescu se descoperă acum a fi poetul religios, net deosebit de toți cei care făceau parte din generația „ortodoxiștilor gândiriști”, chiar dacă, întrebările privind Cunoașterea deschid o posibilă cale de surprare a credinței, poemele din *Clepsidra* refac echilibrul spiritual al autorului din ultimii ani de viață. Se limpezește treptat, în același sens, un conflict între minte și inimă, între capacitatea de gândire și de simțire. În versuri din *Septembrie 1954*, schițează un drum ascuns al rugăciunii, al gândului adevărat trimis dinspre inimă înspre minte, căci inima este cea care tănuiește pe Dumnezeu. Cu același elan de credință și durere, în versuri din *Scafandru* mărturisește zadarnica cercetare cu mintea. Există însă și o altă cunoaștere, aceea a minții schimbate prin mijlocirea inimii care deschide noi căi spre absolut și către care pelerinul aspiră (*Spirala*). Într-o *Călătorie spre locul inimii*, (decembrie 1955) timp al Rugului Aprins, după ce încearcă să stabilească acel loc misterios al inimii, unde mintea dobândește harul

schimbării, în *Liturghia cosmică*, unul dintre ultimele poeme ale anului 1958, rostește viziunea fulgurantă a apoteozei reîntoarcerii duhului acasă, un amestec de sacru și profan, o cosmogonie, în care din acumularea de imagini neașteptat de răscolitoare „Acest pământ îndatorat doar să mă poarte” și de o frumusețe nealterată, izvora timpul și, o dată cu el, divinitatea. În poemele lui Vasile Voiculescu se întrepătrund cele două dimensiuni ontice, comunicarea și cuminicătura, expresii ale experienței poetice și religioase, după cum subliniază Delia Pop în lucrarea *De la comunicare la cuminicare. Dimensiuni ontice în opera lui Vasile Voiculescu*: „Dacă o bună parte din creațiile volumelor *Poezii* (1916), *Din Țara Zimbrului* (1918), chiar și din *Pârgă* (1921) stau sub semnul comunicării [...], culegerile următoare se desprind din ce în ce mai mult de această modalitate de exprimare, transformându-se într-un mod de existență. Opera medicului, poetului, prozatorului și dramaturgului își trage seva din imaginea casei părintești, ambianța rurală, văgăunile, munții, scăldatul, pescuitul, credințele, obiceiurile locurilor în care l-au purtat cariera medicală, superstițiile și descântecele. Din acest spațiu matrice nu lipsesc împrejurările excepționale în care primează legile fantasticului cum se întâmplă în *Povestiri* *Pescarul Amin*, *Șarpele Aliodor*, *Lostrîța*, *Ultimul Berevoi* sau în piesele de teatru: *Fata ursului*, *Demiurgul*, *Umbra*.

Poemele sale s-au raportat permanent la două coordonate: la spiritul propriu și la expresia literară preconstituită. Personalitatea sa creatoare s-a configurat pe fundalul unui dramatism existențial din care nelipsit este dialogul permanent cu *sine*.

Râvna ascetică a autorului presupune două tipuri de raportare la transcendent: tot ce a scris între 1912-1940 definește trăirea sa mistică prin reprezentările religioase, iar în postume (scrise între 1946-1958) și publicate după 1964, se remarcă un dialog direct cu divinitatea în care singurătatea, suferința, deznădejdea îi definesc traseul spiritual prin proiectarea într-o dimensiune metafizică.

BIBLIOGRAFIE

- Diaconu, Mircea A., *Poezia de la „Gândirea”*, Ediția a II-a revăzută, Ideea Europeană, București, 2008.
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii contemporane*, Editura Minerva, 1973, vol. I, p. 427
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane. Evoluția poeziei lirice*, Editura Ancora, București, 1928, p. 107.
- Micu, Dumitru, *Gândirea și Gândirismul*, Editura Minerva, București, 1975, pp. 513-540

- Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol II, *Perioada interbelică. Poezia contemporană*, Editura Iriana, 1995, p. 22
- Pop, Delia, *De la comunicare la cumunicare. Dimensiuni ontice în opera lui Vasile Voiculescu*, Editura Umbria, Baia Mare, 2000, p. 152
- Pop, Ion, V. Voiculescu și tentația mitului, în „Luceafărul”, 1 aprilie 1967 și 8 aprilie 1967.
- Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, volumul IV, *Epoca dintre cele două războaie*, Editura Porto-Franco, Galți, 1997, p.251
- Troțki, Lev, *România și războiul balcanic*, , traducere de Radu Părpăuță, Editura Polirom, Iași, 1998
- Vasile Voiculescu, *Confesiune rostită în fața studenților de la Teologie din București* – Revista *Gândirea*, Anul XIV, nr. 8, octombrie 1935, pp. 400-405
- Voiculescu, Vasile, *Confesiunea unui scriitor și medic*, *Gândirea*, nr. 10, oct. 1935, p. 432
- Voiculescu, Vasile, *În grădina Ghetsemani*, Antologie de poezie mistică, Ediție îngrijită de Roxana Sorescu, Editura Art, București, 2009, p. 51
- Voiculescu, Vasile, *Loștrița. Căprioara din vis. Povestiri fantastice*. Ediție și note de Florentin Popescu Cu o „postfață” a scriitorului, Editura Floarea darurilor, București, 1995, p. 99
- Voiculescu, Vasile, *Nuvele și povestiri, Poemul Hanului cu Urși. Urșii*, Editura Cartex, 2000, București 2007, p. 25.
- Zaciu, Mircea, *Scriitori români*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 480